

PARALELA 45

Supliment de cultură
al ziarului
"Renașterea bănățeană"

◆ Nr. 9784
◆ 3 mai 2022
◆ 4 pagini

Nu se comercializează separat

Independența și suveranitatea, valori absolute ale civilizației

Aniversăm, peste câteva zile, 145 de ani de la proclamarea Independenței de Stat a României. Îi vom lăsa pe istoricii lipsiți de obiectul muncii să discute, din

altor state din vecinătatea apropiată, inclusiv a noastră. Și, deloc în ultimul rând, pentru că întreaga lume civilizată s-a solidarizat pentru a apăra aceste valori universale absolute: independența și su-

sunt menite să dispară, că independența de stat ar fi o piedică în care progresului globalizator. Toate aceste discursuri nu au fost, nu sunt și nu vor fi vreodată altceva decât jalnica încercare de a masca apucăturile imperialiste ale celor care le promovează, singurele

nou și inutil, dacă data proclamării a fost 9 mai (când s-a votat în Parlament) sau 10 mai (când a ratificat Regele), important fiind că, atunci, Regele și Parlamentul au conlucrat pentru atingerea unui ideal pentru care, în lunile care au urmat, s-au jertfit pe câmpurile de luptă mii de oameni simpli, iar după victoriile militare toți oamenii politici ai țării au conlucrat pentru a obține recunoașterea internațională a independenței.

Contextul de astăzi al aniversării este cel care trebuie să ne atragă atenția. Și aceasta, întrucât în imediata noastră vecinătate se desfășoară un război feroce, care are drept miză independența și suveranitatea unui stat național vecin. Și pentru că este amenințată libertatea

veranitatea națională. Iar aici nu este loc pentru răstălmăciri: toți liderii marilor democrații au declarat răspicat și repetat că încălcarea independenței și suveranității unui stat național este inacceptabilă. Din o mie și unu de motive, unul dintre cele mai importante fiind că fără libertatea ca stat nu poate exista libertatea ca individ, nu poate exista democrație.

Nu putem trece cu vederea insistența cu care, în ultima jumătate de secol, voci grele din lumea democratică (dintre cele grăbite să relativizeze totul) s-au ostenit să ne explice că suveranitatea ar fi o manifestare tribală, că statele naționale

obstacole adevărate în calea bunăstării, păcii și progresului pentru toți, nu doar pentru câteva elite deznacionalizate.

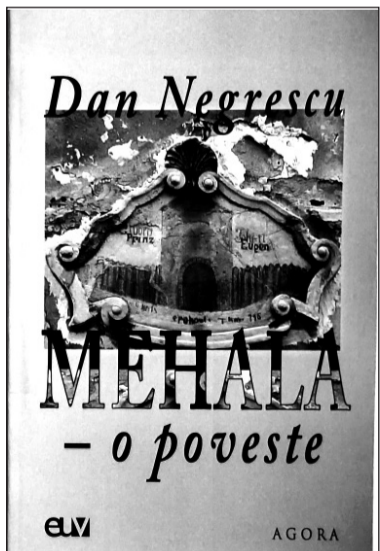
Realitatea este, de altfel, neîndurătoare cu acești relativişti: fiecare imperiu prăbușit a adus pe scena lumii noi state naționale, fiecare regim totalitar pus la pământ a eliberat noi și noi națiuni - și toate națiunile devenite suverane în mod efectiv au pășit pe calea democrației. Așa se va întâmpla și acum, pentru că, mai devreme sau mai târziu, cu prețuri mai mici sau mai mari, binele absolut învinge răul absolut.

LAURENȚIU NISTORESCU

Mehala, o nouă poveste

Nu doar dimensiunea și longevitatea, privilegiile politice și puterea economică dau tărie unui centru urban, ci și miturile sale culturale, profunzimile sale de patrimoniu imaterial și capacitatea sa de autoreprezentare. La Timișoara, unul din aceste mituri fundamentale se numește Mehala, iar unul dintre descălătorii autorizați ai acestui mit fundamental este, cu certitudine, Dan Negrescu.

Pentru Dan Negrescu, întâmplător (ei, nimic nu e întâmplător) și unul dintre cei mai reputați cercetători ai culturii latine, semiotica Mehalei nu este doar un obiect de studiu, ci și un crez cultural, asumat de mult, încă din 1998, când a dat la iveală volumul de bună amintire **O mitologie timișoreană - Mehala**. Recenta apariție editorială, intitulată **Mehala - o poveste** și înfăptuită prin Editura Universității de Vest, nu este, cum s-ar putea crede, o simplă reeditare, ci o întregire a corpusului de creații prozodice de acum un sfert de veac. Un răstimp în care, așa cum ne atrage atenția prefațatoarea

volumului, cercetătoarea universitară Dana Percec, autorul nu s-a îndepărtat nici o clipă de epicentrul său mit-arhemic, fapt probat prin alte titluri, precum: **Oameni, locuri, cai și îngeri: O mitologie din Mehala** (1999), **Mehala din ceruri. O mitologie pentru cunoscători** (2005), sau **Mehala întâmplărilor stranii** (2016). Ceea ce fascinează în această mitosferă construită de

Dan Negrescu este amestecul de memorialistă afectivă și re-rostuită (resemnificată, altfel spus) cu o substanță literară aparent tributară convențiilor romanului gotic, dar care la o lectură mai atentă se vedește a fi deopotrivă cripto-realistă și dezermetizantă. La aceasta contribuie și câteva trucuri de povestitor autentic la care apelează autorul.

Ne îngăduim să ne oprim doar asupra unuia dintre ele: răsturnarea raportului dintre personaje și contexte, aplicată nu rețetarist consecventă, ci aleatoriu, pentru a genera suspansul receptării sensurilor. Mai toate caracterele construite de Dan Negrescu aici sunt nu personaje de sine stătătoare, ci arhetipuri, tipologii adesea reificate, menite să dea multidimensionalitate unui peisaj în care, prin contrast, de personificare se bucură stările, emoțiile (chiar și cele efemere, recuperate), descrierile. În **Moara și bătrânii**, bunăoară, nu morarul (așezat ostentativ în decor ca adaos - nefiresc de tânăr), ci moara este cea care beneficiază de prezentare - și nu moara ca obiect, ci "ideea de moară". La

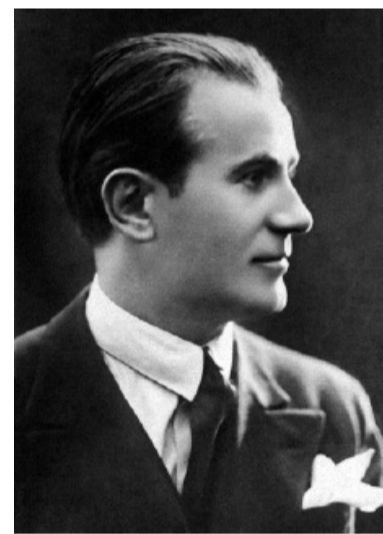
Continuare în pagina 4

210 ani de la nașterea întemeietorului AȘTREI

Drumul culturii române de la statutul de cultură tradițională la cel de cultură națională cu vocație universală ar fi fost cu neputință fără instituții precum *Gazeta de Transilvania*, *Foaia pentru minte, inimă și literatură* sau *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român - ASTRA*. Și, desigur, încă multe altele, dar le-am evocat pe acestea pentru că ele se leagă de ruda unuia și aceluiași personaj-cheie al istoriei moderne a națiunii noastre: George Barițiu, istoric, publicist și om politic român din generația pașoptistă, din pleiada acelor oameni providențiali care au reușit să transforme în victorie înfrângerea militară a revoluției democratice. Se împlinesc, la 24 mai (4 iunie pe stil nou), 210 ani de la nașterea sa. Marile sale ctitorii - la care se adaugă Academia Română, la a cărei apariție și afirmare a contribuit - dăinuie și astăzi. **(V.D.C.)**

Camil Petrescu și substanța modernității culturale

Cu 65 de ani în urmă, la 14 mai 1957, se stingea din viață

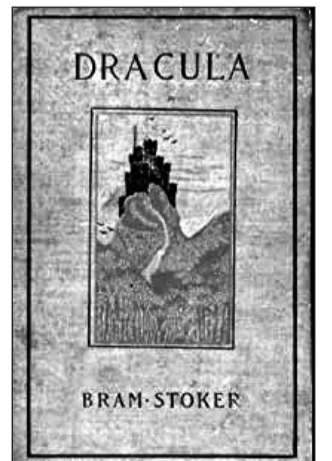
Camil Petrescu: scriitor și dramaturg, dar și filozof al culturii care a contribuit decisiv la intrarea literaturii noastre naționale în modernitate. Bucureștean prin naștere și educație (absolvent al Universității din Capitală), Camil Petrescu și-a legat biografia și creația și de Timișoara, unde a fost o vreme profesor. A lăsat culturii române câteva romane și piese de teatru de referință (**Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**, **Patul lui Procust** și ne-terminatul **Un om între oameni**, respectiv, **Jocul ielelor**, **Danton**, **Mitică Popescu**, **Iată femeia pe care o iubesc** etc.), precum și o construcție filozofică-etalon: **Doc-trina substanței**.

V. D. CĂLĂRĂȘANU

Un Dracula cu viză Schengen

Personajul Dracula, elementul simplificator și vulgarizant al unui construct mitologic de o vechime imemorială, a intrat în circuitul cultural universal acum 125 de ani: la 18 mai 1897, când scriitorul irlandez Bram Stoker își publica, la Londra, romanul omonim. La acel orizont de timp, Carpații românești nu mai prezentau necunoscute decât celor care țineau ochii închiși, ceea ce, fatalmente, n-a împiedicat politizarea acestui roman cu filon mitologic, în distorsiuni care dăinuie și astăzi. Dar politizarea, ca în atâtea alte rânduri, n-a făcut decât să regenereze și să amplifice mitul, implicit și atracția față de el. Poveștile puse de unii sau de alții pe seama fie a lui Vlad Țepeș, fie a contesei Bathory, fie a unui dictator local care, se zicea atunci, avea nevoie de sângele copiilor din orfelinat, s-au grefat fără dificultate pe un filon de mitologie sacrificială universal, dar care în preistoria noastră culturală, a jucat - ca mit al "marelui vânător" - rolul de prin strat al unei mitologii sacrificiale extrem de bogate (și de terifiante), pe care s-au clădit mai apoi cutume și epopei arhaice, al căror ecou în cunoaștem prin capodopere precum **Miorița**, **Caloianul**, **Meșterul Manole**...

Acum 125 de ani, Bram Stoker i-a dat viză Schengen acestui simbol. Și acest lucru merită cel puțin o rememorare. **(L.N.)**

Duminicile trecutului

Urmare din pagina 2

amețeală sau cu somn; vagoanele marfarului din cauza căruia ai stat prea mult la barieră; animalele care cresc lângă tine și te iubesc necondiționat; clipele pe care le-ai irosit așteptând; bătaile inimii, în ritmul spaimei, din holul cenușiu de la Urgențe, unde ai poposit de prea multe ori, cu mama sau cu tata; anii lor de căsnicie, la care sperii să ajungi și tu, ca să mănânci o felie din tortul gustos cât toate bucuriile pe care ți le-au adus copiii; anii scurși de la plecarea celor dragi în locul fără întristare și suspin, unde cândva te vei întâlni din nou cu ei, de data asta, definitiv. Și unde nu va mai trebui să numeri nimic.

Orice întoarcere acasă e o duminică. Lira de la intrarea în oraș, neschimbată de atâta vreme, nici măcar îngrijită, e vie ca lira lui Apollo și te aruncă în vara când ai descoperit *Legendele Olimpului*, o vară unică, a zeilor și a eroilor. Panoul cu orașele cu care Lugojul s-a înfrățit după 1989 te aruncă în prezent, unde nu prea vrei să fii acum, când mergi la părinți, pentru că au îmbătrânit

și tu nu-i vrei bătrâni, ci măcar un picuț mai tineri, ca să te mai certe câteodată. Calea ferată părăsită, pe care o ghicești printre ierburile crescute cât plopii, duc și acum în Țara codrilor de iarbă, închipuită de Vladimir Braghin, primul roman science-fiction pe care l-ai citit, primit de la tata. Și iar ai zbughit-o în trecut, norocul tău. Acolo, Lugojul zâmbește, își întinde străzile la soare, e mereu august, cald, niciodată zăpușitor, Insula cu plopi miroase a 1 Mai și 23 august, ceasul electric merge cu pedale, iar la librărie s-au adus cărți pe care vrei să le cumperi, că pe cele de acasă le-ai tot citit.

Și așa, sărind din azi în ieri, ajungi în Micro I, la blocul 13. Tot patru scări, tot două rondouri. Urci treptele și te oprești în fața ușii. Dincolo de ea e buzunarul temporal în care ți-ai arhivat senzațiile. Scoți cheia și intri în tezaurul tău viu, unde bunicii se sfătuiesc și acum cu părinții dacă să te lase la cenaclu sau nu, fiindcă ai luat cincii în teză la fizică și vine examenul de treaptă. În bucătărie miroase a chec Octavia, din care îți tai o felie și te așezi la masă, lângă mama.

Ceasul vechi de un secol bate ora fixă. Numeri bătaile și aștepti să vină peste tine duminicile trecutului.

ANTUZA GENESCU

Instituționalizarea vieții muzicale timișorene

Nu mult timp după alungarea turcilor de pe meleagurile Banatului și anexarea lui la Imperiu, în Europa centrală a început și o evidentă preocupare culturală, și desigur o activitate muzicală, interpretativă, educativă cât și creatoare. Rezultatele s-au văzut de la bun început încă de la sfârșitul veacului al VIII-lea prin spectacolele de balet, sienspiel-uri și operă sau în manifestările muzicale din Domul Romano-Catolic. Școlile particulare, Mișcarea corală și Societatea Filarmică au făcut următorul pas, ca apoi Societatea „Amicii Muzicii” de după primul război mondial să călăuzească drumul spre realizarea finală.

Instituționalizarea vieții muzicale timișorene a venit după Al Doilea Război Mondial asigurându-se din partea statului sprijinul total în susținerea în plan financiar al întregului angrenaj artistic. Toate acestea au fost puse în fapt în urma Decretului semnat de M.S. Regele Mihai I, care consfințea victoria muzicii la Timișoara, crearea instituțiilor de stat: Opera Română, Filarmonica „Banatul” și Conservatorul. De atunci au trecut 75 de ani de

succese și aprecieri în viața muzicală. Evenimentul inaugural a avut loc la 27 aprilie 1947, într-un mod deosebit de festiv, la care a participat toată suflarea orașului pornind de la Concertul simfonic, inaugurarea Conservatorului și culminând cu „Aida” de G.Verdi, transmisă și în piața operei pentru cei ce nu mai aveau loc în sală.

Un imbold al înfăptuirii acestui deziderat a fost încheierea refugiului din perioada Dictatului de la Viena a instituțiilor muzicale din Cluj în orașul de pe Bega. Astfel, la 30 martie 1946 prin decretul-lege începea munca de organizare, încheierea colectivului artistic și pregătirea spectacolelor primei stagiuni a proas-

petei Opere de Stat care pe lângă „Aida” cuprindea și „Traviata” de G.Verdi, „Cio-Cio-San” de G.Puccini, opereta „Casa cu trei fete” de Schubert-Berté și o „Seară de balet”.

Din Monitorul oficial datat la 21 martie 1947 aflăm și de înființarea Orchestrei Filarmonice „Banatul” din Timișoara care la început pentru o foarte scurtă perioadă asigură și spectacolele de operă dar odată cu venirea dirijorului Mircea Popa se stabilește doar ca ansamblu de concert. Inaugurarea activității concertistice a Filarmonicii „Banatul” a avut loc în acea zi memorabilă de 27 aprilie 1947 cu un program alcătuit din S.V. Drăgoi: „Divertismentul Rustic” (Dans – Cântec de nuntă), A.Liadov: „Opt cântece rusești” și R. Wagner: Uvertura la opera „Maestrul cântăreți” sub conducerea aceluiași dirijor prof. George Pavel. În aceeași zi a avut loc și inaugurarea oficială a Conservatorului de Stat care funcționa deja cu o parte din studenți și cadre didactice rămase de la Conservatorul din Cluj ce activase în perioada 1940-45 în refugiu la Timișoara.

DAMIAN VULPE

Mihnea cel rău...

Urmare din pagina 3

centrul de atunci al cetății Sibiului, unde asistase la slujbă, el fiind de rit catolic”.

Neînarmat și copleșit de numărul mare al celor care l-au atacat (lacșici, considerat de documentele de epocă drept capul complotului și principalul inovat de cele întâmplate, fiind însoțit de 32 de oșteni pedestri), Mihnea cel Rău va cădea răpus sub mulțimea loviturilor de sabie pe care i le-au aplicat ucigașii săi. La sângeroasa scenă (petrecută chiar lângă treptele bisericii) a asistat, îngrozit și neputincios, însuși ruda victimei, „judele regal de Orăștie, Ștefan Olahul, tatăl învățatului Nicolae Olahul, care îl însoțea”.

TIBERIU CIOBANU

Recuperarea ideilor: Aurel C...

Urmare din pagina 3

dovedește că ideile adverse pot coexista, chiar înfruntându-se, cum se întâmplă foarte des.

Fără îndoială, ideile lui Aurel C. Popovici pot părea ușor anacronice, chiar și pentru timpul când le-a emis (susținut), dar sinceritatea cu care au fost elaborate și convingerea lugojeanului că aplicarea lor poate însemna un pas înainte în pacificarea și unitatea Europei sunt întrutotul laudabile. Pe de altă parte, federalizarea nu excludea, în viziunea sa, păstrarea identității naționale și „împăca”, într-un fel, cele două orientări. Pentru înțelegerea obiectivă a omului și ideologului Aurel C. Popovici, această frază din *Concluzii*-le volumului e edificatoare: „... critica lui Popovici față de tendințele universalizante și nivelatoare ale modernității și ale ale democrației poate fi considerată, măcar în parte, o precursoră a dezbaterilor de mai târziu dintre globaliști și anti-globaliști. De asemenea, prin combinația sa de conservatorism, naționalism, federalism, dar și prin viziunile sale despre etnie și rasă, Popovici reprezintă o poziție complexă în istoria intelectuală românească – o complexitate care nu este diminuată de viziunea sa clar anti-liberală și anti-democratică” (p. 207). O carte care nu se adresează doar istoricilor, un text obiectiv (fără a fi „sec”) și un stil care face accesibil acest text de „recuperare” a valorilor gândirii românești.

LIVIU PETRU BERCEA

Confesiune și vitalism

Urmare din pagina 2

Poezia Carolinei Ilica din *Ephemeris* nu este lipsită de dramatism. Ea nu mai transcrie doar ceea ce simte, ci, mai ales, aceea ce presimte. Nu senzația amețitoare a vârstei în transformare, când miracolul dragostei se deschide, ci sentimentul dramatic al trecerii. Declanșarea senzației uluitoare de trecere rapidă a zilelor la numărarea efemeridelor, pe malul râului, nu este întâmplătoare. Ea motivează, de fapt, meditația poetică. Acest element nou din poezia Carolinei Ilica se extinde în volumele *Rozariu macedonean*, *Scara la cer*, *Sonete imperfecte*, *Iubind în taină*, *I. Violet*, *Poemul scurt al lungii mele vieți*. 13 poeme (duble) de dragoste. Poemul se încarcă de tensiunea curgerii existențiale, reținând anumite momente, între temere și acceptare, între dorință și renunțare, între voluptate și calvar: „Era amețitor de bine: / O frumusețe de bărbat / Cu ochii vineți, pieptul lat, / Intrase noaptea-n vis la mine. // Ce-a zis încet, nu se cuvine / Să spun în gura mare, acum. / L-am înfruntat: Să-ți vezi de drum, / Doar nu te așteptam pe tine! // De ce te-mpotrivesți, Mândrie, / Cu ochii doar m-a întrebat. // Și-a râs, cu ce sălbăticie! // Când m-am trezit, m-am speriat: / Fierbeam de poftă și trufie.” (*Poemul scurt al lungii mele vieți*. 4, a.) (Vis)

Carolina Ilica încearcă un experiment de sincretism cultural, folosind pentru scriere un alt material decât hârtia (lemn, lână, ceramică, lut) prin *Cărțile de la Vidra. Plângând de-atâta frumusețe: Cartea de Lut; Cartea de Lână; Cartea de Lemn; Cartea de Borangic; Cartea de Lacrimi; Cartea de Piatră, Cartea Învierii*. Poeta se întoarce în timp, spre începuturi, înspre tradiția din Vidra Apusenilor, lângă istoria inegalabilă a locurilor ancestrale, lângă memoria mamei căreia îi este dedicată *Cartea de Lacrimi*, fiindcă evocată cu o anume frecvență încă din cartea de debut. Ciclul se încheie cu *Cartea Marii Uniri*, care cuprinde poezii de evocare a moemntului istoric, dar mai ales al spațiului plin de istorie al Ardealului, cu iradierea centrului istoric, care este Țara Moților. Versul este simplu, dar cantabil, fiind urmărită evocarea directă și nu metaforizarea: „Mă duce gândul înapoi, / Prin Ampoița pe Ampoi, / În Țara Moților, la noi, / Cu fânul până-n piept de ploi. [...] // În Țara Moților, la noi, / Mă trage gândul înapoi / La Vidrele de Jos, de Sus, / Pe unde lanca s-a tot dus. // Dar și la Vidra mea crăiasă / Dintre păduri ce nu mă lasă / Să uit de Vărfuri și de casă. [...]” (*În Țara Moților*).

ALEXANDRU RUJA

Mehala, o nouă...

Urmare din pagina 1

fel, în *Drumul lui Lenin și ultimul potcovar*, nu sunt personaje nici Lenin, nici meșteșugarul, ci o cooperativă botezată după metehnele epocii meșteșugul pe cale de dispariție al potcovitului: un tandem care, iată, poate experimenta o tensiune existențială ca doi naufragiați pe aceeași

insulă meschină. Iar exemplele pot continua. După cum, fără doar și poate, autorul poate continua la rândul său generarea acestor miniaturi în proză, savuroase ca identitate pentru timișoreni cu carul de oase în cimitirele urbei, respectiv, ca exotice, deși la îndemână, pentru cititorul care se încumetă să treacă de Pădurea Verde.

LAURENȚIU NISTORESCU

Literatură și enigmistică Geo Galetaru, scriitor și enigmist

La șaisprezece ani, tânărul Gh. Galetaru, din Cenad, a debutat în revista *Rebus* cu o problemă de enigmistică, iar la douăzeci și doi de ani în România literară cu o poezie. În 1981, i-a apărut primul volum personal, *Inefabila ninsoare*. Geo Galetaru a publicat, până în prezent, 39 de cărți (25 de volume de poezii, zece de poezii pentru copii, un volum de proză scurtă și trei romane). În 2018, i-a ieșit de sub tipar cartea intitulată *Ghicatori/neghicatori* pentru zece anișori. Redăm din ea o poezioară: *Singur, singur pe cărare, / Duce-o casă în spinare, / Uite-I ici, uite-I colea, / Cum se mișcă-abia, abia, / Cu cornițele-n afară / Pipăind drumuri și țară / Și cu steaua-n dreptul frunții / Trece valea, trece munții, / Ghemotocul, codobelcul. / I se spune simplu: MELCUL!*

DUMITRU RADA

O zi la fel de...

Urmare din pagina 2

ne-am micșorat de supărare, fiecare se duce cu ale lui, cu capul vârat între umeri. Ieri l-au ridicat pe Dumitru lui Drigă, iar i-au găsit lipsă la cantitatea de cereale pe care moara o avea de dat cotă la stat. Hanul lui Vlângărău nu mai funcționează, și-au făcut în el culcuș, cu casă și masă, aștia care ne lasă săraci lipiți. Vlângărău, printre ei toată ziua,

trage nădejde că scapă. Dobitoc. Eu, cum mă știți, încă mai merge, nu ca-n timpul războiului, dar una, alta, se cere.

Vreau, domn' Ilie, să vă povestesc ceva cu care să vă descrețesc fruntea. Gagi, șeful postului de jandari, a devenit milițian. E slab mort, a dat, mi-a arătat într-o seară, trei găuri la centură ca să o poată strânge pe coaste, că atâta a mai rămas de el.

DUMITRU OPRȘOR

Supliment realizat de LAURENȚIU NISTORESCU